

127 [Notes about a diet]

Vooraf

In zijn brieven klaagt Mondriaan regelmatig over zijn gezondheid. Om zijn gesteldheid te verbeteren krijgt Mondriaan van vriend en collega Jean Héliion¹ midden jaren dertig een Amerikaans boek over een bepaald dieet. In dit boek - dat zich in Mondriaans nalatenschap bevindt - vinden we een aantal papieren met aantekeningen die Mondriaan waarschijnlijk tijdens het lezen maakte.

Bron

In het Holtzman Deposit - 'Box 3' - is een archiefmap aanwezig met de titel 'Personal Documents and Miscellaneous Related Material'². In deze map bevindt zich onder '37' het boek *The Medical Millennium*³, geschreven door William Howard Hay (MD)⁴; de ondertitel van het boek is: 'With answers to 128 Questions'.

In *The Medical Millennium* bevinden zich zes verschillende blaadjes met notities van Mondriaan die betrekking hebben op voeding. Voor de duidelijkheid hebben we aan de codering van Harry Holtzman⁵ een volgnummer voor de blaadjes tussen vierkante haken toegevoegd. Deze volgorde is dezelfde waarin de blaadjes in het boek zijn gevonden.

De eerste serie notities - manuscript '37[1]' - is geschreven aan beide zijden van een langwerpig wit blaadje⁶ in horizontale stand ('landscape'). Twee notities zijn met pen en twee met potlood geschreven, soms gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Engels.

De tweede serie notities - manuscript '37[2]' - is gemaakt op een gelinieerd blad van een schrijfblok⁷. Het blad is aan beide zijden met potlood beschreven. Sommige notities zijn van elkaar gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Nederlands.

De derde serie notities - manuscript '37[3]' - is geschreven op een strook gelinieerd papier van een schrijfblok⁸. De strook is aan beide zijden met potlood beschreven. Sommige notities zijn van elkaar gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Nederlands.

De vierde serie notities - manuscript '37[4]' - is geschreven op een strook gelinieerd papier van een schrijfblok⁹. De strook is aan één zijde met potlood beschreven. De notities zijn van elkaar gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Nederlands.

De vijfde serie notities - manuscript '37[5]' - is gemaakt op een dubbelgevouwen lichtblauw blaadje¹⁰. Het papier is aan één zijde - met potlood - beschreven. De notities zijn van elkaar gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Engels.

De zesde serie notities - manuscript '37[6]' - is geschreven op een stuk schrijfblokpapier¹¹. Het blad is aan één zijde - met potlood - beschreven. De notities zijn van elkaar gescheiden door een horizontale lijn. De notities zijn in het Engels.

Mondriaan heeft verder in het boek geen aantekeningen gemaakt.

We beschouwen notities als authentiek, geautoriseerd en onvoltooid.

Basistekst en leestekst

De basis voor de leestekst zijn de manuscripten '37[1]' t/m '37[6]'. De gepresenteerde notities zijn achter elkaar geplaatst volgens de volgorde van de papertjes in het boek en gescheiden door een horizontale lijn.

¹ Jean Héliion (1904-1987), Frans schilder, vertrok in 1936 naar de VS.

² Digital Appendix: Supplements 127 - Personal Documents.

³ William Howard Hay. *The Medical Millennium*, Kessinger Publishing 1927. (Het exemplaar van Mondriaan is uitgegeven in 1933: 'Seventeenth Printing October, 1933').

⁴ William Howard Hay (1866-1940), Amerikaans dokter en auteur.

⁵ Harry Holtzman (1912-1987), Amerikaans kunstenaar, Mondriaans erfgenaam.

⁶ Afmeting: 13,3 x 10,5 cm (5¼ x 4⅞ inch).

⁷ Afmeting: 25,7 x 20,9 cm (10⅞ x 8¼ inch).

⁸ Afmeting: 20,9 x 6,9 cm (8¼ x 2¾ inch).

⁹ Afmeting: 20,9 x 6,9 cm (8¼ x 2¾ inch).

¹⁰ In gevouwen toestand: 13,0 x 10,5 cm (5⅞ x 4⅞ inch).

¹¹ Afmeting: 20,9 x 13,3 cm (8¼ x 5¼ inch).

Titel

De notities op de zes papiertjes in het boek *The Medical Millennium*, hebben voeding als onderwerp. De fictieve titel van de gepresenteerde notities is: [*Verspreide notities over voeding*].

Datering en ondertekening

De notities zijn niet ondertekend en niet gedateerd.

Ontstaan en publicatie

Mondriaan heeft het boek *The Medical Millennium* gekregen van Jean Hélión, want voor in het boek staat de volgende opdracht: 'À mon très cher ami Mondrian. Avec de l'espère que le bouquin lui apporte la santé parfaite. Jean Hélión.' Wanneer Mondriaan dit boek krijgt, is niet bekend, maar vermoedelijk was dat in 1934. Dit op grond van het feit dat het exemplaar dat Mondriaan in bezit heeft in 1933 uitgegeven en in februari 1935 schrijft hij over het dieet aan zijn mecenas Sal Slijper¹². Overigens kenden Mondriaan en Hélión elkaar vanaf de oprichting van de groep Abstraction-Création (1931)¹³.

De notities zijn in het Engels en Nederlands. Waarschijnlijk heeft Mondriaan de notities direct uit het boek *The Medical Millennium* overgeschreven en soms enkele vertaald. Deze notities gebruikte Mondriaan waarschijnlijk als 'kookboek'.

Aan zijn broer Carel en diverse vrienden schrijft Mondriaan over het dieet van dr. William Hay.

De eerste keer is aan Sal Slijper (25 februari 1935): 'Ik eet nu volgens een Amer. dokter: wetenschappelijk. 't Is een regime dat inhoudt vooral de compositie van 't eten. B.v. aardappels of brood gelijk met vleesch of visch, is, scheikundig schadelijk (volgens die dokter). Dus weg met alle lekkernijen!'

¹⁴

Aan zijn broer Carel schrijft hij (2 maart 1935): 'Ik heb een maand niet kunnen werken maar nu gaat 't beter en hoop ik er bovenop te komen. Ik ben natuurlijk bij een dokter maar ik probeer nu een voeding volgens een Amerikaansche dokter die geheel wetenschappelijk uitlegt dat een mensch ziek wordt van een verkeerde samenstelling van 't eten, b.v. vleesch, eieren en visch gaan niet tegelijk met aardappelen of meelspijzen. Zoo zie je dat ons waarde voorgelacht ons ter goeder trouw, leelijk te pakken heeft gehad. Suiker, niet met het speeksel vermengd, geeft ook fermentatie en dus geen suiker in welken drank ook; melk gaat ook niet met meelspijzen; goed sinaasappelsap en melk voor ontbijt; weinig eten, weinig vleesch en meelkosten, veel sla daarentegen, enz. 't Boek heet 'Health via food', door dr. W. Howard Hay. Gelukkig kan ik nog engelsch genoeg om 't te lezen; jij denk ik ook, anders Mary zeker. Kan je dus 't boek machtig worden, kan ik 't je aanraden. Ik rook nu ook maar alleen een sigaret na den eten en drink geen alcohol. Een echte kluzenaar nu dus, heelemaal! Is misschien ook wel iets voor jou. Je ziet het 'geloof' is wel heel veel, maar de wetenschap moet 't toch maar doen.' ¹⁵

Opmerkelijk is dat Mondriaan in deze brief niet *The Medical Millennium* (1927) noemt, maar een tweede boek van dr. Hay: *Health via Food* (1929)¹⁶. Dit boek is niet aanwezig in Mondriaans nalatenschap. Overigens is het laatste hoofdstuk van *Health via Food* getiteld 'A Medical Millennium'.

Medio 1935 volgt Mondriaan nauwgezet het dieet van William Hay. In een brief aan Louk Hoijack¹⁷ (8 juni 1935) zegt hij: 'Ik neem nu nog cachets, en doe zorgvuldig 't regime Dr. Hay; 't neemt wel tijd die boodschappen en dat koken.' ¹⁸

Op 8 juli 1935 schrijft hij aan de Engelse Winifred Nicholson¹⁹: '[...] mais il y a tant à faire, surtout parce que je fais la cuisine pour manger scientifiquement, ca qu'il est nécessaire pour ma santé.' ²⁰

Anderhalf jaar later blijkt uit een brief aan collega Jean Gorin²¹ (30 januari 1937), dat Mondriaan nog steeds geïnteresseerd is in de wetenschappelijke aanpak van de voeding: 'Je suis content que tu t'intéresse à la dissociation des aliments, etc. selon le Dr. Hay. Je ne savais pas qu'en français quelque

¹² Salomon B. Slijper (1884-1971), Nederlands makelaar en verzamelaar van Mondriaans werk.

¹³ 'Abstraction-Création' was een, op initiatief van de Belg George Vantongerloo februari 1931 in Parijs opgerichte groep kunstenaars; het doel van de groep was een podium te creëren voor de abstracte kunst.

¹⁴ Vindplaats brieven aan Slijper: RKD-MCP – 76-77.

¹⁵ Brieven aan Carel Mondriaan: RKD-MCP – 57.

¹⁶ William Howard Hay. *Health via Food*. New York, 1929. Herdrukken: 1929, 1930 (2), 1931, 1932.

¹⁷ Louis (Louk) Hoijack (Hoyack) (1893-1967); Nederlands filosoof en maatschappijcriticus.

¹⁸ Vindplaats brieven aan Hoijack: RKD-MCP – 44-45.

¹⁹ Winifred Nicholson (1893-1981), Engels kunstenaar, hielp Mondriaan met zijn Engelse teksten.

²⁰ Vindplaats brieven aan Winifred Nicholson: RKD-MCP – 62.

²¹ Jean Gorin (1899-1981), Frans kunstenaar.

littérature là dessus existait. Tu me fera plaisir si tu veux me citer les titres de ces écritures, car tu dis « je suis en possession de documents divers sur ce régime ». Cependant, ce n'est pas un régime, c'est une alimentation scientifique. Tu comprends que je ne demande que les titres d'éditions qui sont dans l'esprit du Dr. Hay. Cela ne pas pour en savoir davantage mais parce que cela m'intéresse de le savoir. [...] Oui on peut manger le pain avec les féculants[sic] et surtout avec les légumes. Les fromages (non fermentés) comme le gruière et les crèmes, ça va avec presque tout, comme le lait aussi.'²²

Mondriaan laat Hoijack weten (12 november [1936]²³) dat hij gehoord heeft dat ook Hitler geïnteresseerd is in de theorieën van dr. Hay: 'Hebt je gehoord dat Hitler dr. Hay geïnviteerd heeft met 't oog op de volksvoeding? Zoo zie je, alle kwaad heeft ook z'n goed, en onsympathieke menschen hebben toch een goeden kant.'

Blijkbaar is Sal Slijper jaren later ook geïnteresseerd in het dieet van Dr. Hay, want Mondriaan geeft hem de titels van de boeken van Hay (27 augustus 1939): 'Hierachter de titels van die boeken. Dr. William Hay Health via food. (groot, nogal duur boek) Van denzelfden: The Medical Millennium (boekje van 1 Dollar)'

De notities van Mondriaan over voeding zijn niet eerder gepubliceerd.

Overige opmerkingen

Het is hier niet de plaats om dr. William H. Hay's dieet te bespreken, maar een korte toelichting kan het lezen van de notities verduidelijken: 'The Hay Diet is a nutrition method developed by the New York physician William Howard Hay in the 1920s. It claims to work by separating out food groups into those which are 'alkaline, acidic and neutral'. Acid foods are not combined with the alkaline ones. 'Acid' foods are protein rich, meat, fish, dairy, etc., and 'alkaline' the carbohydrate-rich starch foods like rice, grains and potatoes.'²⁴

²² Vindplaats brieven aan Gorin: RKD-MCP – 38.

²³ Jaartal ontbreekt in de datering; we maken gebruik van een beredeneerd jaartal.

²⁴ Bron: Wikipedia.